

Nieuw Nederlands Junior

Opstapprogramma Taal

Groep 8

Domein Taalkennis 2

Maak eerst
de instaptoets
en dan
het maatwerk.

Betrekkelijk voornaamwoord

1 Onderstreep in elke zin het betrekkelijk voornaamwoord.

- 1 De keeper, die elke bal tegenhield, kreeg een compliment van de hele ploeg.
- 2 Juf Jona, die op woensdag lesgeeft, kan prachtig tekenen.
- 3 De jongen op wie ik stiekem verliefd ben, woont bij ons in de straat.
- 4 Het leukste filmpje dat ik ooit zag, was een YouTube-filmpje.
- 5 Lyam wilde graag pannenkoeken eten, wat zijn moeder een goed idee vond.

Tip

Een betrekkelijk voornaamwoord verwijst naar een woord of naar een stuk van een zin, dat ervoor staat.

> M: 1

Voltooide tijd

2 In welke tijd staat de zin?

	tegenwoordige tijd	verleden tijd	voltooide tijd
1 Hij is gisteren met het vliegtuig op vakantie gegaan.	☐	☐	☐
2 Vorig jaar heeft hij in Frankrijk gekampeerd.	☐	☐	☐
3 Ik ga alleen af en toe een dagje weg.	☐	☐	☐
4 Gisteren ging ik naar het zwembad.	☐	☐	☐
5 Vorig jaar heb ik bij mijn oma gelogeerd.	☐	☐	☐

> M: 2, 3

Voorvoegsels en achtervoegsels

- 3 Lees de tekst. Onderstreep alle woorden met een voorvoegsel of achtervoegsel.

De overbekende artiest MJ begon als zanger in een onbekend bandje. Toen de band vaker te zien was, bleek MJ moeiteloos in staat om het publiek te boeien. Mensen begonnen hem te herkennen en te waarderen. Nu kan hij niet meer ongezien over straat lopen!

Tip

Voor- en achtervoegsels geven het kernwoord een andere of extra betekenis. Denk aan *over-*, *her-*, *-loos* enzovoort.

> M: 4, 5

Bijwoordelijke bepaling

- 4 Is het onderstreepte zinsdeel een bijwoordelijke bepaling?

	ja	nee
1 Ik eet graag brood <u>bij mijn ontbijt</u> .	☐	☐
2 <u>Gisteren</u> heeft mijn broer mij een geheim verklapt.	☐	☐
3 Mijn moeder heeft <u>heerlijke soep</u> gekookt.	☐	☐
4 Onze juf <u>heeft voorgelezen</u> uit een heel leuk boek.	☐	☐
5 Ik heb een stoel <u>op het gras</u> gezet.	☐	☐

Tip

Vraag *waar* of *wanneer* iets gebeurde. Het antwoord is de bijwoordelijke bepaling.

> M: 6

Zinnen met *homoniemen* en *homofonen*

5 Lees de zinnen. Je leest woorden die bijna hetzelfde zijn. Zijn het homoniemen of homofonen? Lees eerst de tip!

	homoniemen	homofonen
1 Hij stapte in de bus met een bus beschuit.	☐	☐
2 Hij liep door de weide, maar liever trok hij de wijde wereld in.	☐	☐
3 Hij had een gebroken hart. Toen viel hij ook nog eens hard!	☐	☐
4 Hij zat op een bank voor de deur van de bank.	☐	☐

Tip

Homoniemen: je schrijft de woorden hetzelfde, ze betekenen iets anders. *arm - bord - bank*

Homofonen: de woorden klinken hetzelfde, maar je schrijft ze anders en ze betekenen ook iets anders. *meel / mail, wij / wei, hart / hard*

> M: 7, 8

Zinnen met een *voorwaarde*

6 Vul in: *mits* of *tenzij*.

- 1 We gaan fietsen, _____ het regent.
- 2 We gaan fietsen, _____ het mooi weer is.
- 3 We kunnen volgende week niet kamperen, _____ onze tent klaar is.
- 4 We gaan volgende week kamperen, _____ onze tent klaar is.
- 5 Oma komt, _____ de treinen rijden.
- 6 Oma komt, _____ het ijzelt.

> M: 9

Zinnen met een *vergelijking*

7 Lees de vergelijkingen. Gaat het om dingen die *hetzelfde* zijn of om *ongelijkheid*?

	Het is hetzelfde.	Het is ongelijk.
1 De voordeur heeft dezelfde kleur als de kozijnen.	☐	☐
2 De sommen van de toets waren moeilijker dan de sommen uit het boek.	☐	☐
3 Het weer is net zo mooi als gisteren.	☐	☐
4 Ik had meer brood bij me dan mijn broer.	☐	☐
5 Zijn fiets is beter dan de mijne.	☐	☐

Tip

Je kunt dingen vergelijken die gelijk zijn, maar ook dingen die ongelijk zijn aan elkaar. Iets kan *net zo mooi zijn* of *mooier zijn*.

> M: 10, 11

Zinnen met een *reden*

8 In welke zinnen staat een reden?

- A Gistermiddag was de hond opeens weg.
- B Ik schrok enorm, het was namelijk mijn hond.
- C Later kwam ik erachter dat het tuinhek openstond.
- D Mijn broer hielp zoeken, aangezien hij het hek open had laten staan.
- E Na een uurtje vonden we de hond, want hij zat bij onze buurvrouw.

Tip

Een reden geeft aan waarom iets gebeurt.

> M: 12, 13

Uitleg

Betrekkelijk voornaamwoord

Betrekkelijk voornaamwoorden verwijzen naar woorden of (stukjes van) zinnen die er vlak voor staan. Betrekkelijke voornaamwoorden zijn **die, dat, wie, wat, datgene, hetgeen, welke**.

Die gebruik je bij het lidwoord de, **dat** bij het lidwoord het:

De kunstenaar die daar bezig is, maakt iets moois.

Het bekende schilderij dat hier hing, is weggehaald.

Wat gebruik je als je verwijst naar een stukje zin, of na een overtreffende trap:

Er is niets wat ik hier mooi aan vind.

Het mooiste wat je hier kunt zien, is dit schilderij.

Hetgeen betekent 'wat':

Het schilderij is heel kleurrijk, hetgeen direct opvalt.

1 Wat is het betrekkelijk voornaamwoord in de zin en waar verwijst het naar?

	betrekkelijk voornaamwoord	verwijst naar
1 De kat die spinde, sprong op mijn schoot.	_____	_____
2 Het varken dat in de modder rolt, is erg vies.	_____	_____
3 Het paard van de boer, dat altijd de kar trekt, is ziek.	_____	_____
4 De carnavalsvereniging, welke in 2000 was opgericht, vierde feest.	_____	_____
5 Hij won de wedstrijd, wat heel bijzonder was.	_____	_____

Uitleg

Voltooide tijd

De **voltooide tijd** herken je aan een vorm van de werkwoorden **hebben** of **zijn** en een **voltooid deelwoord**. Je gebruikt de voltooide tijd om aan te geven dat iets al gebeurd is.

Ons team is kampioen geworden.

Ik had hem lange tijd niet gezien.

Hij heeft lekker gekookt.

Ik ben gisteren met de fiets gevallen.

2 In welke zinnen is de voltooide tijd gebruikt?

- A Ik verwacht veel bezoek.
- B Ik had jou ook verwacht!
- C Dat brood is goed bewaard!
- D Zij bewaart haar brood in de koelkast.
- E Hij ontmoet graag nieuwe mensen.
- F Hij heeft mijn vader ontmoet.

Tip

Staat er een vorm van de werkwoorden 'hebben' of 'zijn' in de zin?

3 Zet de zinnen in de voltooide tijd.

1 Hij at drie boterhammen.

2 Ik fietste naar de stad.

3 De hele familie kwam naar de picknick.

4 Zij maakten prachtige muziek.

Uitleg

Voorvoegsels en achtervoegsels

Woorden kunnen een **voorvoegsel** of een **achtervoegsel** hebben. Dat zijn stukjes van woorden die een andere of een extra betekenis geven aan het kernwoord.

oninteressant (on- betekent niet)

tijdloos (-loos betekent zonder)

overduidelijk (over- betekent heel erg)

herdruk (her- betekent opnieuw)

buigzaam (-zaam wil zeggen waar het toe in staat is - hier: het kan buigen)

oplosbaar (-baar drukt een mogelijkheid uit - hier: het kan oplossen)

4 Is de zin waar of niet? Kies **ja** of **nee**.

- 1 Ongezien wil zeggen dat iets niet gezien wordt. **ja / nee**
- 2 Ademloos wil zeggen dat je adem over hebt. **ja / nee**
- 3 Als iets oninteressant is, vind je er niets aan. **ja / nee**
- 4 Als iets oplosbaar is, kun je het oplossen. **ja / nee**
- 5 Iets wat je herkent heb je nooit eerder gezien. **ja / nee**

5 Vul woorden in met het juiste voor- of achtervoegsel.

- 1 Hij had geen huis, hij was dak _____.
- 2 Hij kon niet tegen kritiek, hij was er _____ gevoelig voor.
- 3 De strandstoel kon je inklappen, hij was _____.
- 4 Zij hielp waar ze kon, ze was erg _____.
- 5 Ze niet erg eerlijk, ze was _____.

Uitleg

Het zinsdeel bijwoordelijke bepaling

Een zin kun je verdelen in **zinsdelen**. Dat noem je **ontleden**. De **kortste zin** bestaat uit **een onderwerp en een gezegde**. Zo'n zin kun je **uitbreiden** met andere zinsdelen.

Wij eten. (onderwerp: wij, gezegde: eten)

Wij eten taart. (lijdend voorwerp: taart)

Op verjaardagen eten wij thuis taart.

Op verjaardagen geeft aan **wanneer** het is.

Dat zinsdeel noem je een **bijwoordelijke bepaling van tijd**.

Thuis geeft aan **waar** het is.

Dat zinsdeel noem je een **bijwoordelijke bepaling van plaats**.

6 Zinsontleden: schrijf de zinsdelen op.

1 Mijn vriendin gaf mij laatst een boek.

gezegde: _____

onderwerp: _____

lijdend voorwerp: _____

meewerkend voorwerp: _____

bijwoordelijke bepaling: _____

2 Gisteren heeft Toms vader zijn fiets voor hem gemaakt.

gezegde: _____

onderwerp: _____

lijdend voorwerp: _____

meewerkend voorwerp: _____

bijwoordelijke bepaling: _____

3 Ik heb de hond eten gegeven in zijn bak.

gezegde: _____

onderwerp: _____

lijdend voorwerp: _____

meewerkend voorwerp: _____

bijwoordelijke bepaling: _____

Uitleg

Zinnen met homoniemen en homofonen

Homoniemen zijn woorden die er hetzelfde uitzien en hetzelfde klinken, maar een **verschillende betekenis** hebben.

Ik kies een lekker ijsje.

Mijn kies doet zeer.

De boer liet een boer.

Homofonen zijn woorden die hetzelfde klinken, maar die **verschillend geschreven** zijn. Ook deze woorden hebben een verschillende betekenis.

hart en hard - mail en meel - eis en ijs - wij en wei

7 Zoek de homoniemen. Verbind elk middelste woord met twee betekenissen.

hoofd	arm	metaalsoort
niet zwaar	kop	weinig geld hebben
lichaamsdeel	koper	niet donker
kasteel	licht	einde
iemand die iets koopt	slot	kun je uit drinken

8 Kies bij elk vetgedrukt woord een homofoon en maak daar een zin mee.

	homofoon	zin met dit homofoon
1 Het deeg moet rijzen .	_____	_____
2 Hij stelde als eis dat hij mee mocht.	_____	_____
3 Zij kocht een vis van drie pond .	_____	_____
4 Hij had een vrolijke lach .	_____	_____
5 Dat is niet zijn stijl .	_____	_____

Uitleg

Zinnen met een voorwaarde

Soms is iets nodig voordat iets anders kan of mag gebeuren. Dan is het één een voorwaarde voor het ander.

Woorden die je bij een voorwaarde kunt gebruiken zijn: **als, wanneer, indien, mits en tenzij.**

Als je je huiswerk af hebt, mag je buitenspelen.

Mits betekent: maar alleen als

Hij speelt in de finale, mits hij de halve finale wint.

Het winnen van de halve finale is een voorwaarde om in de finale te mogen spelen.

Tenzij betekent: behalve als

Hij is uitgeschakeld, tenzij hij deze wedstrijd wint.

Het niet winnen van de wedstrijd is de voorwaarde voor uitschakeling.

9 Maak zinnen met een voorwaarde.

- 1 Hij kan een marathon lopen. Hij moet eerst goed trainen.

Gebruik: *als*

- 2 Mijn broer kan mooi schilderen. Hij moet goede materialen hebben.

Gebruik: *indien*

- 3 Ik mag op voetbal. Ik moet eerst mijn zwemdiploma halen.

Gebruik: *mits*

- 4 Ze kunnen kampioen worden. Ze mogen de laatste wedstrijd niet verliezen.

Gebruik: *tenzij*

Uitleg

Zinnen met een vergelijking

In een tekst kun je dingen met elkaar vergeleken. Signaalwoorden voor vergelijkingen van dingen die hetzelfde zijn: **net als, even...als, zoals, hetzelfde als, vergelijkbaar met.**

Deze kleur is even fel als die kleur.

Deze kleur is vergelijkbaar met die kleur.

De **trappen van vergelijking** wijzen op een **ongelijkheid**:

vergroten trap: *Dit schilderij vind ik mooier dan dat schilderij.*

overtreffende trap: *Dat beeld vind ik het mooist.*

10 Vul de trappen van vergelijking in.

groot	<u>groter</u>	<u>grootst</u>
donker	_____	_____
vers	_____	_____
goed	_____	_____
weinig	_____	_____
graag	_____	_____
enthousiast	_____	_____

11 Lees de zinnen en beantwoord de vragen.

1 In welke zinnen staat een vergelijking?

- A Aram eet liever een appel dan een banaan.
- B Dat schilderij vind ik echt niet mooi!
- C Die trap is veel te steil voor mijn oma.
- D Kamperen is leuk, net als logeren in een huisje.
- E Mijn broer fietst meestal minder hard dan ik.
- F Water uit een flesje smaakt hetzelfde als water uit de kraan.

2 Vul in.

In de zinnen _____ gaat het om een gelijkheid.

In de zinnen _____ gaat het om een ongelijkheid.

Uitleg

Zinnen met een reden

Er is sprake van een reden als in een zin duidelijk wordt waarom iemand iets doet of vindt. Signaalwoorden die een reden aangeven zijn: **want, omdat, daarom, aangezien, namelijk, immers.**

Begravenissen vind ik verdrietig. We nemen dan immers afscheid van iemand.

Op Bevrijdingsdag hangen we de vlag uit, aangezien we blij zijn dat we in Nederland in vrijheid leven.

12 Maak de zinnen af, met de juiste reden. Verbind.

Ik kocht een cadeautje,

Hij las een boek,

Hij heeft een grote hoeveelheid
kattenbrokken in huis.

Mijn zus fietste heel snel.

Ik ga naar het zwembad.

Hij heeft immers drie poezen.

Ze had namelijk beloofd om op
tijd te komen.

omdat mijn beste vriend jarig was.

Daarom pak ik mijn zwemspullen.

aangezien hij een boekbespreking
moest houden.

13 Maak zinnen met een reden.

1 Ik krijg een pup. Dat heeft mijn vader beloofd.

Gebruik: *namelijk*

2 Het regent pijpenstelen. Ik trek mijn regenjas aan.

Gebruik: *want*

3 Mijn zus is jarig. We eten ijs.

Gebruik: *aangezien*
